

ข้อมูลทั่วไปประชาชนชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ – สกุล นายเกียรติศักดิ์กันหา มี ชื่อเล่น
ว.ด.ป เกิด ๑๐ มกราคม ๒๕๔๘ เพศ ชาย อายุ ๖๒ ปี
จบการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ ๖
ที่อยู่ปัจจุบัน ๓ หมู่ที่ ๙ บ้านบึงเวียน ตำบลท่าค้อ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม
ชื่อบิดา นายวาน กันหา มี ชื่อมารดา นางยนต์ กันหา มี
ปัจจุบันประกอบอาชีพ ทำนา
มีความสามารถด้าน ศิลปหัตถกรรมและสิ่งทอ (จักสานอุปกรณ์หาปลา)

๒. เป็นประชาชนชาวบ้านหรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเภท

- () อาหารและโภชนาการ () ศาสนาและพิธีกรรม
() เกษตรกรรมและการทำมาหากิน () ภาษาและวรรณกรรม
(☒) ศิลปหัตถกรรมและสิ่งทอ () ศิลปะการแสดงดนตรี
() ประวัติศาสตร์และโบราณคดี () กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน
() การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

๓. ข้อมูลรายละเอียด / ผลงาน / องค์ความรู้ / ความสามารถของประชาชนชาวบ้าน

๓.๑ แรงบันดาลใจ / ที่มาของความรู้

ครอบครัวมีอาชีพจับปลา และ ทำอุปกรณ์การหาปลาด้วยตนเอง จึงได้เรียนรู้การสาน แห อวน เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์ในการหาปลา

๓.๒ วิธีการเรียนรู้

เรียนรู้จากบิดามารดา

๓.๓ รายละเอียดองค์ความรู้ / ภูมิปัญญา

การสานแห การสานแหมีมาตั้งแต่ช้านานซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการทำมาหากินและเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีวิตในอดีต ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ เช่น สถานอาศัยที่อยู่ใกล้ที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นต้น

อุปกรณ์ในการสานแห

๑ ด้ายในล่อนขาว ด้ายสานแห หรือ เอ็นสานแห

๒ ชนุน(กิม มีลักษณะเป็นไม้ไผ่แบนหนาประมาณ ๓-๔ มิลลิเมตร กว้าง ๑ นิ้ว ยาว ๘ นิ้ว หัวแหลมมน ประมาณ๑ ใน ๓ส่วนของความยาวเจาะทะลุยาวตามส่วน๑ ใน ๓ มีเดือตรงกลาง ส่วนท้ายฝั้มีดควงให้เป็นตัวยู)

๓ ไม้ไผ่ หรือ ปาน (มีลักษณะการเหลาไม้ไผ่คล้ายไม้บรรทัดยาว ๕-๖ นิ้ว หนาประมาณ๒-๓ มิลลิเมตร ความกว้างขึ้นอยู่กับตาของแหที่ต้องการ)

๔.กรรไกร

๕.ลูกแห

๖ สีย้อมแห หรืออาจจะไม่ใช้ก็ได้

วิธีการสานแห ขั้นแรกจะต้องเตรียมอุปกรณ์ในการถักแห (สานแห) ให้ครบ แล้วเตรียมเหลาไม้ไผ่ขนาด เล็กใหญ่ เนื่องจากขนาดรอบของด้ายที่จะใช้สานมีขนาดความยาวมากน้อยแตกต่างกัน จะเริ่มต้นสานแหจากจอม แหก่อนเพิ่มและขยายรอบการถักออกและขยายตาข่ายให้กว้างเพื่อที่จะทำให้เป็นวงกลมทั้งผืน ตามขนาดของการ ใช้งาน ขนาดของการสานแห ยาวขนาด เจ็ดศอก เก้าข้อศอก และ สิบเอ็ดข้อศอก ขนาดความกว้างมีหลายขนาด อาทิ แหขนาดตาข่าย สองเส้น สี่เส้น ห้าเส้น (เซนติเมตร) ภาษาท้องถิ่นจะเรียกขนาดของตาข่ายว่าเส้น เป็นต้น ซึ่ง จะสานตามความต้องการของการใช้งาน ขั้นตอนพอสังเขป ในการสานแห (ถักแห)

วิธีการสานแหโดยสังเขป

๑. เริ่มทำการถักที่จับแหส่วนบน (เรียกว่าจอมแห เพื่อใช้จับดึงเวลาหวนแห) และนำไปแขวนไว้ให้สูงพอประมาณ เพื่อสะดวกต่อการถักส่วนล่าง บางทีแขวนด้วยตะปูตามฝาผนังบ้าน ผนังข้างบ้าน หรือต้นเสากลางบ้านตามความ เหมาะสม หรือความสะดวกของคนที่ต้องการสาน

วิธีการก่อจอมแห

๑. ตีตะปูสองตัวระยะห่างแล้วแต่ความต้องการจอมเล็กจอมใหญ่ เสร็จแล้วใช้ด้ายพันรอบตะปูเก๋ารอบ ผูกหรือมัดไว้ให้แน่น ดังรูป

๒. ถัก เพื่อความแข็งแรงสวยงาม เว้นปลายทั้งสองข้างประมาณข้างละ ๓ ซม. วิธีถักคล้องดูตามรูป

๓. ถักเสร็จแล้วหน้าตาเป็นแบบนี้

๔. พับครึ่งจัดให้เท่าๆกันแล้วมัดไว้ให้แน่น

๕. ถักเพิ่มเพื่อแยกตาแหให้เรียงรอบจอม ทั้งหมด๑๖ตา

๒. ใช้ขนุนร้อยเชือกในล่อนที่เตรียมไว้ เริ่มถักโดยใช้ไม้กระดานรองเพื่อให้แต่ละช่องตาข่ายมีขนาดเท่ากัน และถึงขณะที่ถักเพื่อให้ตั้งตาข่ายจะได้เสมอกัน ขนาดเท่ากัน ถักไปเรื่อย ๆ ตามความยาวของขนาดแห ดังกล่าว ข้างต้นข้างต้น ซึ่งเราสามารถสานแหได้หลายรูปแบบ เช่น การขมปมแหแบบพริอด แบบบ่วงสายธนู แบบปมขอด แต่ในที่นี้จะนำเสนอการขมปมแบบบ่วงสายธนูมาเป็นตัวอย่าง

๑. ใช้ปาน(ไม้ไผ่)สอดเทียบกับตาแห

๒. จากนั้นก็ชิงด้ายสานแหไว้

๓. ใช้ปลายกิมหรือขนเสียด้ายสานแหขึ้น

๔. จากนั้นก็ตัวดลงข้างล่างซึ่งจะเห็นเป็นห่วงแบบนี้

๕. ใช้ปลายกิมเกี่ยวตาบนของตาแห

๖. จากนั้นก็ใช้ปลายกิมเกี่ยวเส้นด้ายสานแหผ่ากลางห่วง

๗. แล้วก็ดึงให้รูดออกไป

๘. ใช้มีดหรือมีดก้อยซึ่งไว้แล้วก็ทำแบบนั้นเดิมไปเรื่อย

๓. สานแหได้ตามขนาดตามต้องการ ที่ปลายแห (ตีนแห) ให้ร้อยลูกแหด้วยลูกโซ่ตะกั่วเพื่อถ่วงน้ำหนักของแหเวลานำไปทวนจับปลาจะได้ดักปลาไว้จนกว่าจะทำการจิกขอบแหครบรอบวงกลมของแห เป็นวิธีภูมิปัญญาอีกอย่างหนึ่งที่เกิดจากประสบการณ์

เมื่อสานแหเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะนำอุปกรณ์แหไปทำการย้อม โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติ การย้อมสีของแหสมัยก่อนจะย้อมจากวัตถุดิบจากธรรมชาติ เปลือกไม้ หรือ ผล เช่น ผลตะโกทำให้แหกลายเป็นน้ำ แล้วนำแหมาหมักทิ้งไว้ในน้ำตะโก ๑ คืน (จะได้สีออกแดง) และเอาขึ้นมาตากแดดให้แห้ง แล้วหมักโคลนต่อเพื่อให้สีติดทนนาน ซึ่งการหมักตะโกนี้จะทำให้แหมีสีออกดำ และอีกวิธีหนึ่ง จะนำ เอาเปลือกไม้ประดู่มาต้มเคี่ยวให้แดง พอน้ำร้อนแดงได้ที่ ยกลงปล่อยให้เย็นพอประมาณ ให้เอาแหแช่ไว้ประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง แล้วนำออกมาตากแดดให้แห้ง จากนั้นนำไปแช่น้ำโคลนประมาณ ๑-๓ ชั่วโมง จึงนำไปปักแหมีสีดำช่วยยืดอายุในการใช้งานยาวนาน

๕. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา / แนวคิดในการรักษาภูมิปัญญา

๑. การบอกเล่า บรรยาย ด้วยวาจา

เป็นวิธีการที่ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมของตนให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในรูปของคำพูด โดยผู้ถ่ายทอดจะต้องเป็นฝ่ายเตรียมเนื้อหาที่จะพูด วิธีนี้ผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟังและจดจำความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่าง ๆ ที่ได้รับฟังตามไปด้วย

๒. การสาธิต

เป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผู้ถ่ายทอดแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรือ อธิบายเพื่อให้ผู้รับ การถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ การสาธิตที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การสาธิตวิธีการและการสาธิตประกอบการบรรยาย

๓. การปฏิบัติจริง

เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ผู้รับการถ่ายทอดลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้ คอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน และได้ผลงานตามที่ ต้องการด้วยวิธีการนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละเล็กละน้อย

๖. รางวัลที่เคยได้รับ

-

๗. ต้องการความช่วยเหลือในด้าน

-

ลงชื่อนายคำแพง บรรหาญผู้สำรวจข้อมูล

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหนองจันทน์ หมู่ที่ ๙